

KÜRESEL EKONOMİK YAVAŞLAMA: RİSKLER, BELİRSİZLİKLER VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

THE GLOBAL ECONOMIC SLOWDOWN: RISKS, UNCERTAINTIES AND THEIR EFFECTS ON THE TURKISH ECONOMY

Recep Emre ERİÇOK¹

Öz

Günümüzde, küresel ekonomi belirgin ve eş zamanlı bir yavaşlama içerisindedir. Başta ticaret savaşları, jeopolitik gerginlikler ve Brexit belirsizliği olmak üzere pek çok faktörün etkisiyle 2019 yılında küresel kriz sonrası en düşük büyüme gerçekleşmiştir. Ayrıca, küresel ekonomik yavaşlama tüm önemli ekonomilere yayılmış durumdadır. Gelişmiş ekonomilerin yanı sıra gelişmekte olan ekonomilerde de yavaşlama eğilimi dikkat çekicidir. 2020 yılına iyimser beklentilerle başlansa da koronavirüs salgını başta olmak üzere pek çok risk ve belirsizlik nedeniyle küresel ekonomik büyüme oldukça kırılğan bir görünüme sahiptir.

Küresel ekonomik sorunların çözümünde ticaret engellerinin gevşetilmesi, jeopolitik gerginliklerin ve politika belirsizliklerinin azaltılması gerekmektedir. Bu bağlamda, küresel koordinasyon ve işbirliğinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Küresel kriz sonrasında yoğun şekilde uygulanan para politikalarının yanı sıra kısa vadede talebin desteklenmesi ve orta vadede kapsayıcı büyüme potansiyelinin artırılması için maliye politikaları ve yapısal politikaların daha aktif şekilde kullanılması gerekmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü, reericok@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8216-0398

Gönderim Tarihi/Submitted: 17.03.2020

Revizyon Talebi/Revision Requested: 23.03.2020

Son Revizyon Tarihi/Last Revision Received: 07.04.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 10.04.2020

Atıf/To Cite: Eriçok, Recep Emre (2020), Küresel Ekonomik Yavaşlama: Riskler, Belirsizlikler ve Türkiye Ekonomisine Etkileri, Sayıştay Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 116, s.33-64

Küresel ekonomik yavaşlama, riskler, belirsizlikler ve Türkiye ekonomisine etkilerini incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışmada, öncelikle küreselleşmeden küresel yavaşlamaya geçiş süreci analiz edilmiştir. Ayrıca, küreselleşmenin tarihsel gelişimi ve günümüzde ulaştığı düzey ile değişimi belirleyen faktörler incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra, küresel ekonomik yavaşlama, riskler ve belirsizliklere ilişkin ana eğilimler ortaya konularak Türkiye ekonomisindeki gelişmeler ile küresel riskler ve belirsizliklerin etkileri incelenmiştir. Son olarak, küresel riskler ve belirsizliklere ilişkin politika önerilerine yer verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar, Türkiye'nin kendi yapısal sorunlarının yanı sıra küresel ekonomideki gelişmelerden de önemli ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, güven ve istikrarın kalıcı hale getirilmesi ve toplam faktör verimliliğine dayalı sürdürülebilir büyümeyi desteklemek için yapısal reformlara odaklanılması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Ekonomik Yavaşlama, Küresel Riskler ve Belirsizlikler, Türkiye Ekonomisi, Para Politikası, Maliye Politikası

ABSTRACT

Today the global economy is undergoing a significant and simultaneous slowdown. Following the global crisis, the lowest growth rate was recorded in 2019 due to the effects of many factors including trade wars, geopolitical tensions and Brexit uncertainty. Moreover, the global economic slowdown has spread to all major economies. The slowdown trend in the emerging economies as well as the developed ones is remarkable. Although the year 2020 started with optimistic expectations, global economic growth has a very fragile appearance due to many risks and uncertainties, especially the coronavirus epidemic.

As a solution to global economic problems, trade barriers should be relaxed and geopolitical tensions and policy uncertainties should be reduced. In this context, strengthening global coordination and cooperation is important. In addition to monetary policies implemented intensively after the global crisis, fiscal policies and structural policies should be used more actively to support the demand in the short term and to increase the inclusive growth potential in the medium term.

In this study conducted to examine the global economic slowdown, risks, uncertainties and their effects on the Turkish Economy, first the transition process from globalization to global slowdown was analysed. Also, the historical development of the globalization, the current level it reached and the factors determining change were addressed. Then, the developments in the Turkish Economy and the effects of the global risks and uncertainties were examined by clarifying the main trends about the global economic slowdown, risks and uncertainties. Finally, some policy suggestions on global risks and uncertainties were provided.

The results of the study show that Turkey is significantly affected by the developments in the global economy besides its own structural problems. In this context, it is crucial to make trust and stability permanent and to focus on structural reforms to support the sustainable growth based on the total factor productivity.

Keywords: Global Economic Slowdown, Global Risks and Uncertainties, Turkish Economy, Monetary Policy, Fiscal Policy

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısında hızlanan küreselleşme, 1990-2000 yıllarındaki altın çağının ardından yaşanan küresel ekonomik kriz sonrasında küresel yavaşlamaya dönüşmüştür. Bu süreçte, uluslararası ticaret, sermaye hareketleri, banka kredileri, tedarik zincirleri vb. pek çok göstergede önemli bir yavaşlama eğilimi söz konusudur.

2019 yılında küresel ekonomik büyüme finansal krizden bu yana en düşük hızına gerilerken, dünyanın eşanlı ve kalıcı büyümeye yaklaştığı 2017 yılındaki büyüme oranına göre önemli bir geri çekilmeyi göstermektedir. Bu geri çekilmeye artan ticaret engelleri, Brexit belirsizliği, jeopolitik belirsizlikler, bazı gelişmekte olan ülkelere özgü faktörler ile gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfus ve düşük verimlilik artışı gibi yapısal faktörler belirleyici rol oynamıştır.

Küresel yavaşlamanın en yüksek düzeyine ulaştığı 2019 yılında, Türkiye ekonomisi 2018 yılında yaşadığı finansal dalgalanmanın ardından dengelenme sürecinden geçmektedir. Yıl başındaki negatif büyüme beklentilerine rağmen 2019 yılı pozitif büyüme ile kapanmıştır. Cari açık ve enflasyon görünümünde önemli kazanımlar elde edilirken, yatırımlar, işsizlik oranları ve bütçe göstergelerinde nispi bir bozulma söz konusudur.

Günümüzde, başta ticaret, finansal, jeopolitik ve iklim riskleri olmak üzere küresel ekonomiye ilişkin pek çok risk ve belirsizlik bulunmaktadır. Bu risk ve belirsizlikler Türkiye ekonomisini farklı şekillerde etkilemektedir. Önümüzdeki dönemde ticaret belirsizlikleri, Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki gelişmeler, petrol ve diğer emtia fiyatları, bölgesel jeopolitik riskler, koronavirüs salgınının etkileri vb. pek çok küresel gelişmenin Türkiye ekonomisini olumlu veya olumsuz etkilemesi söz konusudur.

Küresel ekonomik yavaşlama ve bu yavaşlamanın doğurduğu risk ve belirsizlikler ile Türkiye ekonomisine etkilerini incelemek amacıyla hazırlanan bu çalışmada öncelikle küreselleşmeden küresel yavaşlamaya geçiş süreci analiz edilmiş, küreselleşmenin tarihsel gelişimi ve günümüzde ulaştığı düzey ile değişimi belirleyen faktörler incelenmeye çalışılmıştır. Daha sonra küresel ekonomik yavaşlama ve risklere ilişkin ana eğilimler ortaya konularak Türkiye ekonomisindeki gelişmeler ile küresel riskler ve belirsizliklerin etkileri incelenmiştir. Son olarak da, küresel riskler ve belirsizliklere ilişkin politika önerilerine yer verilmeye çalışılmıştır.

1. KÜRESELLEŞMEDEN KÜRESEL YAVAŞLAMAYA GEÇİŞ

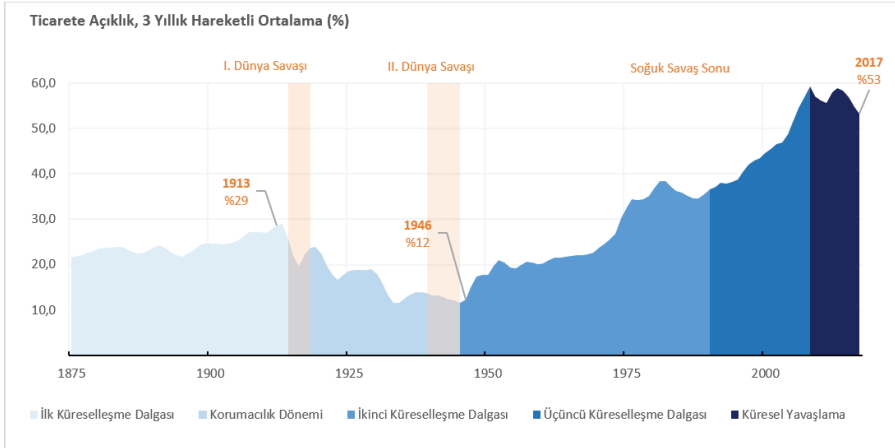
Küreselleşme, 1950'li yıllardan günümüze bilgi teknolojilerindeki gelişmelerden, ulusal ve jeo-politik sınırların azalmasına, artan uluslararası işbirliğinden, malların, hizmetlerin ve sermayenin sınır ötesi hareketlerinin yoğunlaşmasına kadar dünyayı şekillendiren çeşitli ekonomik, kültürel, sosyal ve politik değişiklikleri tanımlamak için yaygın olarak kullanılan bir kavramdır (Guttal, 2007: 523).

Dinamik ve çok boyutlu olan küreselleşme, çağımızın en önemli gerçeklerinden birini oluşturmaktadır. Sadece ekonomileri değil, toplumları, politikaları ve uluslararası ilişkileri şekillendirmektedir (Wolf, 2014: 22). Bu özellikleriyle küreselleşme; malların, hizmetlerin, sermayenin, insanların (emeğin) ve bilginin (teknolojinin) sınır ötesi hareketi yoluyla dünya ekonomilerinin artan entegrasyonu şeklinde tanımlanmaktadır (IMF, 2008: 2).

1.1. Küreselleşmenin Yükselişi ve Gerileyişi

Yeni bir olgu olmayan küreselleşme sabit veya doğrusal bir şekilde olmasa da tarihsel süreç boyunca gelişme göstermiştir (IMF, 2002). Kökleri çok daha eski tarihlere uzansa da 1850'li yıllarla birlikte yoğunlaşan küreselleşme dalgası tarihsel süreç içerisinde farklı aşamalardan geçmiştir.

Şekil 1: Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

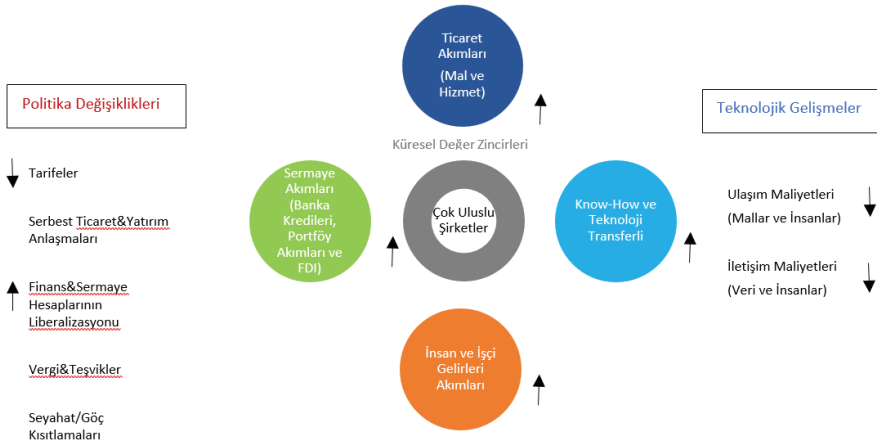

Kaynak: The University of Oxford.

Şekil 1’de küreselleşmenin tarihsel gelişimi yer almaktadır. 1850-1914 yılları arasında sanayileşme, kentleşme, nispi barış ortamı, ulaşım-iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve altın standardına dayanan istikrarlı bir para sisteminin etkisiyle ilk küreselleşme dalgası yaşanmıştır. Sonrasında I. Dünya Savaşı, uluslararası para birimi sistemi olarak altın standardının sona ermesi ve korumacı politikaların ağırlık kazanması nedeniyle 1914-1945 yılları arasında küreselleşme hız kaybederken korumacılık önem kazanmıştır (Gun vd., 2017).

Savaş sonrasında Bretton Woods Anlaşması, IMF (The International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu), Dünya Bankası (The World Bank), GATT (The General Agreement on Tariffs and Trade-Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) gibi yeni kurumlar ve anlaşmaların yanı sıra taşıma maliyetlerindeki düşüş ve ekonomik toparlanma 1945-1990 yılları arasında ikinci küreselleşme dalgası yaşanmasına neden olmuştur. 1990’lı yıllar ile birlikte, özelleştirme, serbestleşme akımları, yeni ticaret anlaşmaları ve bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin etkisiyle küreselleşme 1990-2000 yılları arasında altın çağına ulaşmıştır (Gun vd., 2017).

Şekil 2: Küreselleşmeyi Belirleyen Faktörler

Kaynak: Gun vd., 2017.

Şekil 2’de küreselleşmenin hız kazanmasında etkili olan unsurlar yer almaktadır. Küreselleşme, odağında çok uluslu şirketler ve küresel değer zincirleri olan ve ticaret akımları, sermaye akımları, insan ve gelir akımları ve know-how ve teknoloji transferi tarafından belirlenen bir süreç olarak kabul edildiğinde, teknolojik gelişmeler ve politika değişikliklerinin küreselleşmenin hız kazanmasında oldukça önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.

Politika değişiklikleri bakımından tarifelerin düşürülmesi ve serbest ticaret anlaşmaları ticaret akımlarını desteklerken, yatırım anlaşmaları ve sermaye hesaplarının liberalizasyonu sermaye akımlarını artırmıştır. Vergi ve teşvikler çok uluslu şirketleri ve küresel değer zincirlerini güçlendirirken, seyahat ve göç kısıtlamalarının azaltılması insan ve işçi gelirlerinin hareketine imkân sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler bakımından ise ulaşım maliyetlerinin düşmesi ticaret akımlarını desteklerken, iletişim maliyetlerindeki düşüş bilgi ve becerilerin yanı sıra teknoloji transferini mümkün kılmıştır.

Önümüzdeki dönemde 3 boyutlu yazıcılar, robotik, otomatizasyon, yapay zekâ gibi yeni teknolojilerin küreselleşmeyi belirleyen unsurları tersine çevirebilecek etkilere sahip olduğu da gözden kaçırılmamalıdır (Gun vd., 2017).

2008 küresel ekonomik krizi, küreselleşme bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Krizin ardından geçen 10 yılı aşkın sürede küreselleşmenin hızı ve karakteri önemli ölçüde değişerek ışık hızından salyangoz hızına dönmüştür (The Economist, 2019: 9). Bu dönemde küreselleşme önemli ölçüde hız kaybetmiş, küreselleşme küresel yavaşlamaya dönüşmüştür (Bakas, 2013). Küresel yavaşlama, yeni küreselleşme olarak kabul edilmektedir (Kupelian, 2020: 1).

Uzun yıllar ekonomik kalkınma ve yaşam koşullarında iyileşme ile ilişkilendirilen küreselleşme günümüzde, gelir eşitsizliklerinin artması, servetin üst gelir gruplarında toplanması ve yüksek borçluluk oranlarına yol açması başta olmak üzere pek çok açıdan eleştirilmektedir.

Yapılan araştırmalar, küreselleşmenin 2014 yılında dünya Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'sının ekonomilerin kapalı kalmasına göre %10 -7,8 trilyon ABD Doları- daha yüksek olmasını sağladığını göstermektedir. Fakat söz konusu dönemde gelir eşitsizliklerinin arttığı da bir gerçektir. 1998-2008 yılları arasında gelişmiş ekonomilerde orta sınıfın gelirinde artış olmazken, küresel gelir dağılımının en üstünde olanların gelirleri yaklaşık %70 oranında artmıştır (Tyson, Lund, 2017).

Küresel kriz sonrasında küresel borçluluk düzeyi önemli ölçüde artarak 2019 yılının üçüncü çeyreğinde 253 trilyon ABD Dolarına ulaşmış ve dünya GSYİH içindeki payı %322 ile en yüksek düzeyine çıkmıştır. Küresel borçların özellikle finansal olmayan kuruluşların borçlarındaki artışın etkisiyle 2020 yılında daha hızlı büyümesi öngörülmektedir (IIF, 2020).

Küresel ekonomik krizden günümüze küreselleşmeye yönelik eleştiriler artarken, küreselleşmenin en önemli göstergeleri olan uluslararası ticaret, sermaye hareketleri, banka kredileri ve tedarik zincirlerinde yavaşlama eğilimi dikkat çekmektedir (The Economist, 2019: 9).

Küresel mal ve hizmet ticaretinin dünya GSYİH'sına oranı 2008 yılında %61 iken 2018 yılında %58'e gerilemiştir. Aynı dönemde küresel tedarik zincirlerinin kapasitesi önemli ölçüde daralmıştır. 2008 yılına kadar oldukça hızlı artış gösteren ara malı ithalatının dünya GSYİH'sı içindeki payı %19'dan %17'ye düşmüştür. Çok uluslu şirketlerin ilerlemesi önemli ölçüde yavaşlamıştır. Bu şirketlerin, tüm şirketlerin küresel kâr büyüklüğü içindeki payı %33'ten %31'e gerilemiştir. Uluslararası doğrudan yatırımların dünya GSYİH'sı içindeki payı %3,5'ten %1,3'e düşmüştür. Sınır ötesi banka kredilerinin dünya GSYİH'sı içindeki payı ise %60'dan %36'ya çekilmiştir (The Economist, 2019: 19-20).

1.1. Küresel Yavaşlamaya Yol Açan Temel Faktörler

Küreselleşmenin küresel yavaşlamaya dönüşmesinde rol oynayan çok sayıda faktör söz konusu olup, bu faktörler arasında öne çıkan başlıklar (Lund vd., 2019: 5-9; 32-39) şu şekilde özetlenebilir:

a. Sınır ötesi ticarete mal yoğunluğu azalmaktadır.

1995-2007 yılları arasında küresel ticaret hızlı bir artış göstermiştir. Fakat son zamanlarda mal ticaretinin yoğunluğu azalmıştır. Küresel ihracatın küresel GSYİH içindeki payı 2007 yılında %28,1 iken, 2017 yılında %22,5'e gerilemiştir. Bu dönemde ticaretin büyüme hızı da yavaşlamıştır. 1990-2007 yılları arasında küresel ticaretin ortalama büyüme hızı dünya GSYİH'sından 2,1 kat daha hızlı iken, bu oran 2011 yılı sonrasında 1,1 kata gerilemiştir. Bu durum, büyük ölçüde Çin ve diğer yükselen ekonomilerde üretilen malların daha büyük kısmının bu ülkelerde tüketilmesinden kaynaklanmaktadır.

b. Hizmet ticareti daha hızlı büyümektedir.

2017 yılında küresel mal ticareti 17,3 trilyon ABD Doları iken, küresel hizmet ticareti 5,1 trilyon ABD Doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Fakat hizmet ticareti 2007-2017 yılları arasında mal ticaretinden %60 daha hızlı büyümüştür. Aynı dönemde mal ticaretindeki yıllık ortalama büyüme %2,4 iken, hizmet ticaretinde bu oran %3,9 ile daha yüksektir. Bu dönemde bazı hizmet sektörlerindeki ticaret hacmi mal ticaretine göre 2-3 kat daha hızlı büyümüştür. 2007-2017 yılları arasında yıllık

ortalama büyüme, iletişim ve bilgi teknolojilerinde %7,8, ticari hizmetlerde %5,3 ve fikri mülkiyet hizmetlerinde %5,2 olarak gerçekleşmiştir. Gelecekte ülkelerin ve şirketlerin küresel değer zincirlerine nasıl katılacağına belirlenmesinde, hizmet ticaretinin önemli rol oynamayı sürdürmesi beklenmektedir.

c. İşgücü maliyetleri önemini kaybetmektedir.

1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başlarında özellikle emek yoğun sektörlerde üretimin nerede yapılacağına dair kararlar genellikle işgücü maliyetlerine dayanırken, günümüzde mal ticaretinin sadece %18'i düşük ücretli ülkelerde yapılmaktadır. Yani mal ticaretinin %18'inde düşük işgücü maliyeti belirleyici faktör olurken, %82'sinde kalifiye işçi, doğal kaynaklar, müşteri yakınlığı, altyapı gibi faktörler öne çıkmaktadır. Bu trendin otomasyon, yapay zekâ gibi teknolojik gelişmeler ile birlikte daha da güçlenmesi öngörülmektedir.

d. Ar-Ge ve yenilikçilik daha önemli hale gelmektedir.

Maddi olmayan değerler, küresel değer zincirlerinde daha büyük bir rol oynamaktadır. Tüm değer zincirlerinde Ar-Ge, yenilikçilik, marka, yazılım, operasyonel süreçler ve fikri mülkiyet hakları gibi maddi olmayan varlıklara daha fazla kaynak ayrılmaktadır. Maddi olmayan varlıkların toplam gelirler içindeki payı 2000 yılında %5,4 iken, 2016 yılında %13,1'e yükselmiştir. Bu eğilimin, yüksek vasıflı işgücü, güçlü yenilikçi ekosistemleri ve sağlam fikri mülkiyet hakları ile gelişmiş ekonomileri desteklemesi beklenmektedir.

e. Bölgesel ticaret yoğunlaşmaktadır.

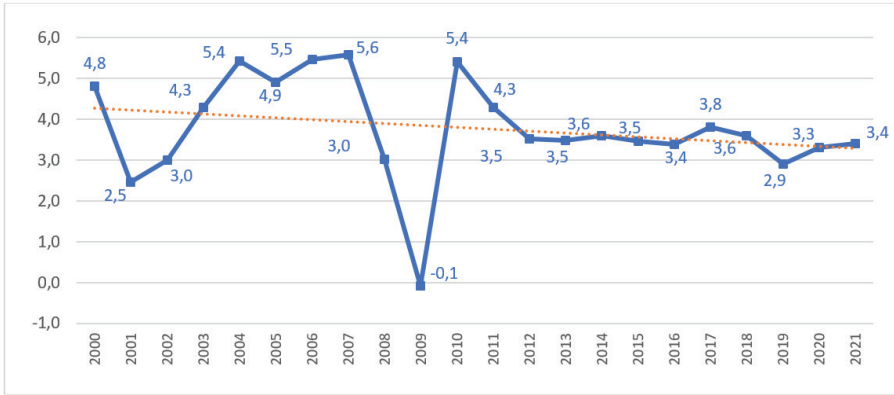
Uzun yıllardır küçülme eğilimi gösteren bölgesel mal ticaretinin toplam ticaret içindeki payı 2013 yılından itibaren artmaya başlamıştır. 2013-2017 yılları arasında bölgesel mal ticaretinin payı 2,7 puan artmıştır. Bu artış, büyük ölçüde AB-28 ve Asya-Pasifik Bölgesi'nde ticaretin güçlenmesinden kaynaklanmaktadır. 2017 yılında bölgeler arası mal ticaretinin payı, AB-28 Bölgesi'nde %63, Asya-Pasifik Bölgesi'nde %52,4, NAFTA Bölgesi'nde %40,7, Latin Amerika ve Karayipler Bölgesi'nde %21,7 ve Sahara Altı Afrika Bölgesi'nde %18,8 olarak gerçekleşmiştir. Şirketler müşterilere yakınlık ve pazar hızına öncelik verdikçe bölgesel ticaretin büyümesi öngörülmektedir.

Bu faktörler küresel yavaşlamada belirleyici rol oynarken, küresel yavaşlama döneminde dünyanın farklı kurallarla çalışacağı düşünülmektedir. Bu farklı dünyada bölgesel bloklardaki işbirliğinin artması, Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'da değer zincirlerinin kısılması, Asya ve Avrupa'da bölgesel ticaretin yoğunlaşması ve küresel kuralların yerine bölgesel kuralların güç kazanması beklenmektedir. Küresel yavaşlamanın yeni sorunlar oluşturmasının yanı sıra küreselleşmenin oluşturduğu sorunları çözemeyeceği düşünülmektedir (The Economist, 2019: 9).

2. KÜRESEL EKONOMİK YAVAŞLAMA: GELİŞMELER, RİSKLER VE BEKLENTİLER

2008 küresel ekonomik krizinin ardından 10 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen küresel ekonomi henüz kalıcı ve güçlü büyüme temposuna ulaşmaktan oldukça uzaktır. 2017 yılında %3,8 ile küresel kriz sonrasındaki en yüksek büyüme performansını yakalayan dünya ekonomisi, özellikle 2018 yılı ikinci yarısından itibaren başta ticaret savaşları, jeopolitik riskler ve Brexit belirsizliği olmak üzere pek çok faktörün etkisiyle hız kaybetmeye başlamıştır.

Grafik 1: Küresel Ekonomik Büyüme Oranları (2000-2021)

Kaynak: IMF, 2019b; IMF, 2020.

Grafik 1'de 2000-2021 yıllarına ilişkin küresel ekonomik büyüme oranları yer almaktadır. Küresel ekonomik büyüme trend eğrisi, sürekli olarak aşağı yönlü seyretmektedir. Nitekim 2018 yılını %3,6'lık büyüme ile kapatan küresel ekonomi, 2019 yılında %2,9 ile küresel krizden bu yana en düşük büyüme hızı ile karşı

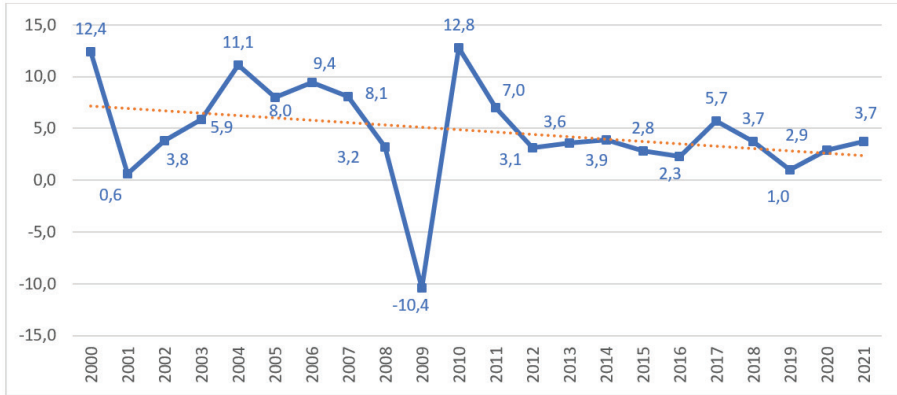
karşıya kalmıştır. Bu oran, dünyanın eşanlı ve kalıcı büyümeye yaklaştığı düşünülen 2017 yılındaki %3,8'lik büyümeye göre önemli bir geri çekilmeyi göstermektedir (IMF, 2019a: vix).

Küresel büyüme tahminleri 2020 ve 2021 yılları için %3,3 ve %3,4 düzeyinde olmakla birlikte günümüzde dünya ekonomisi, koronavirüs salgını nedeniyle ciddi bir risk altında bulunmaktadır. Salgının küresel büyüme üzerindeki etkileri henüz net olmamakla birlikte, 2020 yılı büyümesinin 2019 yılı düzeyinin altında kalarak 2009 yılından sonraki en düşük düzeyde gerçekleşmesi öngörülmektedir (Georgieva, 2020b). Bu durum, küresel ekonomik büyüme görünümünün ne düzeyde kırılan olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2019 yılında dünya ekonomisindeki zayıf büyümede, küresel ticaret hacmi ve imalat sanayindeki daralma belirleyici rol oynamıştır. ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşı büyüme üzerinde ciddi baskı oluştururken, ekonomik güven ve yatırımlar durağan seyretmiştir. Ayrıca Brexit belirsizliği, jeopolitik riskler, bazı gelişmekte olan ülkelere özgü faktörlerin yanı sıra gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfus ve düşük verimlilik artışı gibi yapısal faktörler de etkili olmuştur (Gopinath, 2019).

Ticaret savaşları ekonomik aktivite üzerinde çeşitli şekillerde olumsuz etkide bulunmaktadır. Ticaret gerginlikleri küresel değer zincirine derinlemesine entegre olan ülkelerin ara mallarına olan talebi düşürmekte, dolayısıyla küresel ticaret hacmini azaltmaktadır. Ayrıca, yatırımlarda düşüşe yol açarak gelecekteki verimlilik artışını ve dolayısıyla orta ve uzun vadede büyüme beklentilerini sınırlamaktadır (UN, 2020: 40). Yine ticaret belirsizlikleri ihracata giriş ve teknoloji geliştirme yatırımlarını azaltarak ticaret akımlarını ve gelirleri olumsuz etkilemektedir (Handley, Limão, 2017: 2731). Nitekim 2018 yılındaki ticaret politikası belirsizliği, toplam ABD yatırımlarını yüzde 1'den fazla negatif düzeyde etkilemiştir (Caldara vd., 2019: 29).

Grafik 2: Küresel Mal ve Hizmet Ticareti Değişim Oranları (2000-2021)

Kaynak: IMF, 2019b; IMF, 2020.

Grafik 2’de 2000-2021 yılları arasında küresel mal ve hizmet ticareti değişim oranları yer almaktadır. Küresel mal ve hizmet ticareti trend eğrisi sürekli olarak düşüş eğilimi göstermektedir. Küresel kriz öncesi çift haneli artış oranlarını yakalayan küresel mal ve hizmet ticareti, küresel ticaret savaşlarının etkisiyle 2019 yılında %1’e kadar gerilemiştir. Küresel ticaret hacminin 2020 yılında %2,9, 2021 yılında ise %3,7 oranında artması öngörülmektedir.

Yapılan araştırmalar ticaretin sadece GSYİH’nın yavaş büyümesi nedeniyle değil, aynı zamanda son yıllarda ticaret-GSYİH ilişkisinde yapısal bir değişiklik olması nedeniyle de yavaş büyüdüğünü göstermektedir (Constantinescu vd., 2015: 1).

2019 yılında küresel ekonomi belirgin şekilde yavaşlarken, bu yavaşlama tüm önemli ekonomilere yayılmış durumdadır. Tablo 1’de IMF’in ülkeler bazında makro ekonomik tahminleri yer almaktadır. Bu tahminlere göre IMF, 2019 yılında dünyanın yaklaşık %90’ında daha yavaş büyüme öngörmektedir (Georgieva, 2019).

Tablo 1: IMF: Makroekonomik Tahminler

Yıllık Değişim (%)	Gerçekleşme Tahmini		Tahmin		Revizyon (*)	
	2018	2019	2020	2021	2020	2021
Dünya Üretimi	3,6	2,9	3,3	3,4	-0,1	-0,2
Gelişmiş Ülkeler	2,2	1,7	1,6	1,6	-0,1	0,0
ABD	2,9	2,3	2,0	1,7	-0,1	0,0
Euro Bölgesi	1,9	1,2	1,3	1,4	-0,1	0,0
Almanya	1,5	0,5	1,1	1,4	-0,1	0,0
Fransa	1,7	1,3	1,3	1,3	0,0	0,0
İtalya	0,8	0,2	0,5	0,7	0,0	-0,1
İspanya	2,4	2,0	1,6	1,6	-0,2	-0,1
İngiltere	1,3	1,3	1,4	1,5	0,0	0,0
Japonya	0,3	1,0	0,7	0,5	0,2	0,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,5	3,7	4,4	4,6	-0,2	-0,2
Çin	6,6	6,1	6,0	5,8	0,2	-0,1
Hindistan	6,8	4,8	5,8	6,5	-1,2	-0,9
Rusya	2,3	1,1	1,9	2,0	0,0	0,0
Brezilya	1,3	1,2	2,2	2,2	0,2	-0,1
Meksika	2,1	0,0	2,8	3,2	-0,3	-0,3
Gelişmekte Olan Avrupa	3,1	1,8	2,6	2,5	0,1	0,0
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	1,9	0,8	2,8	3,2	-0,1	0,0
Suudi Arabistan	2,4	0,2	1,9	2,2	-0,3	0,0
Sahra Altı Afrika	3,2	3,3	3,5	3,5	-0,1	-0,2
TÜFE (Gelişmiş Ülkeler)	2,0	1,4	1,7	1,9	-0,1	0,1
TÜFE (Gelişmekte Olan Ülkeler - Venezuela Hariç)	4,8	5,1	4,6	4,5	-0,2	0,0
Küresel Ticaret Hacmi	3,7	1,0	2,9	3,7	-0,3	-0,1
Petrol Fiyatı	29,4	-11,3	-4,3	-4,7	1,9	-0,1
Yakıt Hariç Emtia Fiyatları	1,6	0,9	1,7	0,6	0,0	-0,7

Kaynak: IMF, 2020.

(*) Bir önceki rapora göre projeksiyonlardaki değişimi göstermektedir.

Gelişmiş ülkeler uzun vadeli düşük büyüme potansiyellerine doğru yavaşlamayı sürdürmektedir. Gelişmiş ülkelerde 2018 yılındaki %2,2'lik büyümenin ardından 2019 yılında %1,7, 2020 yılında ise %1,6 oranında büyüme öngörülmektedir. ABD'de 2018 yılında %2,9 olan büyüme oranının 2019 yılında %2,3'e, 2020 yılında ise %2'ye gerilemesi beklenmektedir.

Euro Bölgesi'nde 2018 yılında %1,9 olan büyüme oranı, 2019 yılında %1,2'ye gerilemiştir. 2020 yılında Euro Bölgesi'nde büyümenin hafif bir hızlanma ile %1,3'e yükselmesi beklenmektedir.

Almanya'da 2018 yılında %1,5 olan büyüme oranının, 2019 yılında %0,5'e geriledikten sonra 2020 yılında ılımlı bir toparlanmayla %1,1'e yükseleceği tahmin edilmektedir. İngiltere'de 2018 ve 2019 yıllarında %1,3 olarak gerçekleşen büyümenin 2020 yılında ise %1,4'e yükselmesi, Fransa'da ise 2018 yılında %1,7 olan büyümenin 2019 ve 2020 yıllarında %1,3'e gerilemesi öngörülmektedir.

İtalya'da 2018 yılındaki %0,8'lik büyümenin ardından 2019 yılında %0,2, 2020 yılında ise %0,5 ile resesyona yakın büyümeler beklenmektedir. İspanya'da da yavaşlama eğiliminin sürmesi ve 2018 yılında %2,4 olan büyümenin 2019 yılında %2,0'a, 2020 yılında ise %1,6'ya gerilemesi öngörülmektedir.

Bir diğer önemli gelişmiş ekonomi olan Japonya'da ise büyümenin 2018 ve 2019 yıllarındaki %0,3 ve %1'lik oranların ardından 2020 yılında %0,7'ye gerilemesi beklenmektedir.

Gelişmiş ülkeler güçlü işgücü piyasası koşulları ve politik önlemler ile zayıf dış talebin olumsuz etkilerini dengelemeye çalışırken, gelişmekte olan ülkeler ticaret ve politika belirsizliklerinin yanı sıra Çin'deki yapısal dönüşüm nedeniyle yavaşlama belirtileri göstermektedir (Gopinath, 2019).

Küresel kriz sonrası dünya büyümesini sırtlayan gelişmekte olan ülkeler 2018 yılındaki %4,5'lik büyümenin ardından 2019 yılında sadece %3,7 oranında büyüebilmiştir. 2020 yılı için ise %4,4 ile daha iyimser bir büyüme tahmini söz konusudur.

Çin'de büyümenin bir süredir yavaşlaması, esas itibarıyla bu ülkedeki ekonomik dönüşümle ilgilidir. ABD ile devam eden ticaret savaşı da özellikle 2019 yılında Çin'in büyümesini sınırlamıştır. IMF, Çin'in büyümesinin 2018 yılındaki %6,6'nın ardından 2019 yılında %6,1'e, 2020 yılında ise %6'ya gerilemesini öngörmektedir. Fakat 2020 yılının başlarında koronavirüs salgınının Çin ekonomisini önemli ölçüde etkilemesi beklenmektedir.

2018 yılında %6,8 ile Çin'in üzerinde büyüyen Hindistan, 2019 yılında %4,8 ile önemli bir hız kaybı yaşamıştır. Bu ülkenin performansındaki düşüşte, banka dışı finans sektöründeki stres ve kredi büyümesindeki düşüş nedeniyle iç talebin beklenenden daha keskin bir şekilde yavaşlaması belirleyici olmuştur (IMF, 2020: 4). Hindistan'ın 2020 yılında %5,8 oranında büyümesi öngörülmektedir.

Diğer önemli gelişmekte olan ülkelerden biri olan Rusya'da 2018 yılındaki %2,3'lük büyümenin ardından 2019 yılında %1,1 ile önemli bir performans kaybı söz konusudur. Rusya'da büyümenin 2020 yılında %1,9'a yükselmesi beklense de 2018 yılı büyüme düzeyinin altında olduğu görülmektedir.

Brezilya'da 2018 yılında %1,3 olan büyüme 2019 yılında %1,2'ye gerilemiş, 2020 yılı için ise %2,2 olarak öngörülmüştür. Benzer şekilde Meksika'da 2018 yılında %2,1 olan büyüme, 2019 yılında %0,0 ile nötr, 2020 yılı için ise %1 olarak tahmin edilmiştir. Türkiye için ise IMF tahminleri 2018 yılındaki %2,8'lik büyümenin ardından 2019 yılında %0,2, 2020 yılı için ise %3 şeklindedir.

Ekonomik yavaşlamayla birlikte enflasyondaki ılımlı seyir devam etmektedir. Gelişmiş ülkelerde 2018 yılında %2 olan tüketici enflasyonunun 2019 yılında %1,4'e yükseldikten sonra 2020 yılında %1,7'ye çıkması öngörülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise 2018 yılında %4,8 olan tüketici enflasyonu 2019 yılında %5,1'e yükselirken, 2020 yılı beklentisi ise %4,6 ile biraz daha düşüktür.

Bununla birlikte, zayıflayan talep emtia fiyatlarını baskılamayı sürdürmektedir. 2018 yılında %29,4 artan petrol fiyatları, 2019 yılında %11,3 oranında gerilemiştir. Petrol fiyatlarının 2020 yılında da %4,3 oranında gerilemesi beklenmektedir. 2019 yılında 60,62 \$ olan varil petrol fiyatının 2020 yılında 58,03 \$'a gerilemesi öngörülmektedir (IMF, 2020: 9). Yakıt hariç emtia fiyatlarının ise 2018 yılındaki %1,6'lık artışın ardından 2019 yılında %0,9, 2020 yılında ise %1,7 oranında artması beklenmektedir.

2020 yılının başında ABD-Çin arasında "birinci faz" anlaşmasının imzalanmasının yanı sıra Brexit'te yasal geçiş sürecinin başlaması küresel ekonomiye yönelik beklentileri olumlu etkilemiştir. Fakat tarifelerin önemli bir bölümünün halen yürürlükte olması ve önümüzdeki dönemde müzakere edilmesi gereken teknoloji, kur rejimi, fikri mülkiyet hakları, yatırımlar vb. pek çok başlık bulunması, anlaşmanın kalıcılığı ve ticaret savaşlarının geleceği konusunda belirsizlik oluşturmaya devam etmektedir. Anlaşmanın kalıcı olması halinde ABD-Çin ticaret savaşının küresel GSYİH üzerindeki olumsuz etkilerinin 2020 yılı sonuna kadar %0,8'den %0,5'e gerilemesi öngörülmektedir (Gopinath, 2020).

Bunun dışında Brexit'te yasal sürecin başlamasına karşın İngiltere-AB ilişkilerinin geleceğini düzenleyecek kapsamlı anlaşma için müzakerelerin yıl sonuna kadar süreceği olması ve sonrasında yaşanacak gelişmeler de belirsizliği artırmaktadır. Brexit'in İngiltere'ye maliyeti şu ana kadar 130 milyar Poundu

(170 milyar ABD Doları) bulurken, bu rakamın 2020 yılı sonuna kadar 70 milyar Pound daha artarak 200 milyar Pounda yükseleceği tahmin edilmektedir (O'Brien, 2020).

Küresel ekonomik büyümede başta FED (The Federal Reserve System-Federal Rezerv Sistemi-The Central Bank of the United States-ABD Merkez Bankası) ve ECB (The European Central Bank-Avrupa Merkez Bankası) olmak üzere büyük merkez bankalarının tekrar genişleyici para politikalarına yönelmesi oldukça etkili olmuştur. Küresel krizden bu yana en senkronize parasal genişleme döneminde 49 merkez bankası, 71 faiz indirimine gitmiştir (Georgieva, 2020a). Genişleyici para politikalarının uygulanmaması durumunda, küresel büyümenin 2019 ve 2020 yıllarında 0,5 puan daha düşük olması tahmin edilmektedir (IMF, 2020: 3).

Genişleyici para politikalarının önümüzdeki dönemde de sürmesi öngörülmektedir. Küresel durgunluk endişelerinin yanı sıra son günlerde ortaya çıkan koronavirüs salgınının ekonomik etkileri nedeniyle gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikalarını daha fazla gevşeteceklerine yönelik beklentiler daha da güçlenmiştir. Nitekim FED 3 Mart tarihli açıklamasında, ABD ekonomisini koronavirüs salgınının etkisinden korumak için politika faizini 50 baz puan indirerek %1-%1,25 düzeyine çekmiştir (FED, 2020a: 1). Sonrasında 15 Mart tarihinde yaptığı açıklama ile politika faizini 100 baz puan daha düşürerek %0-%0,25 düzeyine indirmiştir (FED, 2020b: 1). Benzer adımları diğer merkez bankaları da takip etmektedir.

Günümüzde, küresel ekonomide bazı belirsizlikler azalırken, yeni belirsizlikler ortaya çıkmaktadır (Georgieva, 2020a). Ticaretle ilgili olumlu haberlere ve Brexit endişelerinin azalmasına rağmen küresel ekonomiye ilişkin pek çok risk ve belirsizlikler bulunmaktadır. Bu risk ve belirsizlikler arasında, ticaret anlaşmazlığının bu kez ABD ile AB arasında yükselme ihtimali, Suriye, İran ve Libya odaklı olarak artan jeopolitik riskler, bazı ülkelerde devam eden toplumsal huzursuzluklar ve son olarak koronavirüs salgınının potansiyel etkileri yer almaktadır.

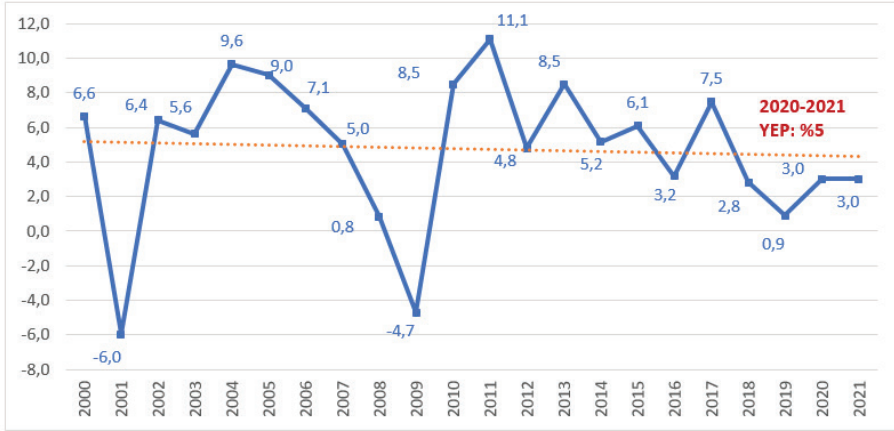
Yine küresel iklim değişikliğinin etkileri de daha fazla tartışılmaktadır. WEF'in öngörülerine göre, sadece 2018 yılında iklim değişiklikleri nedeniyle yaşanan doğal afetlerin ekonomik maliyeti 165 milyar ABD Dolarına ulaşmaktadır. Önlem alınmadığı takdirde bu tür maliyetlerin yüzyılın sonuna kadar sadece ABD'de GSYİH'nın yüzde 10'una ulaşacağı tahmin edilmektedir (WEF, 2020: 31).

İklim değişikliğinin yanı sıra artan küresel eşitsizlikler, dijitalleşmenin istihdama etkileri, yaşanan nüfus, düşük verimlilik artışları, siber güvenlik riskleri, jeopolitik ve politika belirsizlikleri gibi pek çok başlık uluslararası toplum ve politikaların önemli gündem maddelerini oluşturmaktadır. Tüm bu gelişmeler, orta ve uzun vadeli öngörülebilirliğin sınırlarını ve 2020 yılının kolay bir yıl olmayacağını göstermektedir.

3. TÜRKİYE EKONOMİSİ: GELİŞMELER VE KÜRESEL RİSKLERİN ETKİLERİ

Türkiye ekonomisi, küresel kriz sonrası dönemde inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir. Grafik 3'te Türkiye ekonomisinde 2000-2021 yılları arasındaki büyüme oranları yer almaktadır. 2017 yılında %7,5 olan büyüme oranı yaşanan finansal dalgalanmanın etkisiyle 2018 yılında %2,8'e gerilemiştir. Sonrasında ise finansal dalgalanmanın oluşturduğu etkilerin ortadan kaldırılması amacıyla ekonomik dengelenme süreci yaşanmaktadır.

Grafik 3: Türkiye Ekonomisi Büyüme Oranları (2000-2021)

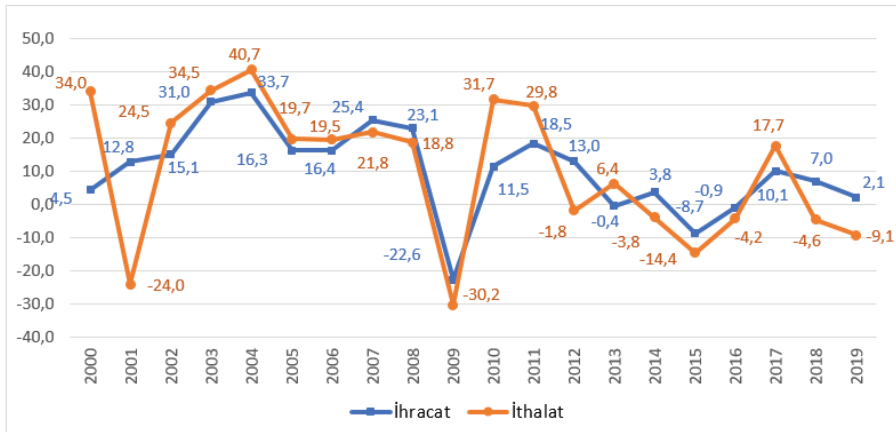
Kaynak: TÜİK, Millî Gelir İstatistikleri; IMF, 2019b; TCHMB, 2019.

2019 başındaki negatif büyüme beklentilerine rağmen özellikle yılın ikinci yarısı ile birlikte büyüme öncelikli politikaların öne çıkması ve küresel finansal koşulların iyileşmesiyle yıl genelinde %0,9'luk pozitif büyüme sağlanmıştır. 2019 yılı sonlarından itibaren başlayan iç talep odaklı büyümenin 2020 yılında da sürmesi öngörülmektedir. 2020-2021 yılları için Türkiye'nin büyüme tahminleri IMF'e göre %3, TCHMB Yeni Ekonomi Programı (YEP) (2020-2022)'e göre ise %5 düzeyindedir.

Türkiye’de küresel kriz sonrasında ekonomik büyüme inişli-çıkışlı bir eğilim gösterirken, dış ticaret verilerinde de benzer bir tablo söz konusudur. Grafik 4’te Türkiye’nin ihracat ve ithalat büyüme oranları yer almaktadır. 2017 yılında %10,1 oranında artan ihracat, 2018 yılında %7, 2019 yılında ise %2,1 oranında artış göstermiştir. İthalat ise 2017 yılında %17,7 oranında artarken, 2018 yılında %4,6, 2019 yılında ise %9,1 oranında gerilemiştir.

2019 yılında Türkiye’nin ithalatı yavaşlarken, artan korumacı eğilimler ve AB ekonomilerindeki yavaşlamaya rağmen ihracat yavaş da olsa artmaya devam etmiştir. Bu durum dış ticaret açığının küçülmesini sağlarken, enerji fiyatlarındaki düşüş eğilimi ve turizm sektöründeki canlılığın katkısıyla uzun yılların ardından ilk kez cari fazla verilmiştir. 2020 yılında turizmdeki canlılık ve petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle cari açığın ılımlı düzeyde seyretmesi beklenmektedir.

Grafik 4: Türkiye İhracat ve İthalatı Artış Oranları (%) (2000-2019)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri (Özel Ticaret Sistemi (ÖTS)’ne göre dış ticaret verileri kullanılmıştır.)

2019 yılında döviz kurlarındaki görece istikrarlı görünüm ve yılın ilk yarısında iç talepteki durağanlığa bağlı olarak enflasyon göstergeleri belirgin bir iyileşme göstermiştir. Yüksek baz etkilerinin geri çekilmesiyle artış eğilimi göstermesi beklenen enflasyonun, 2020 yılı sonunda %8-10 aralığında gerçekleşmesi öngörülmektedir.

2019 yılında işsizlik oranları yüksek seyrini korurken, bütçe dengesinde bozulma söz konusudur. 2019 yılının ikinci yarısından itibaren ekonomideki daralmanın sonra ermesiyle işgücü piyasalarındaki bozulmanın yerini kademeli

bir iyileşmeye bıraktığı görülmektedir. Bütçe tarafında ise son aylarda harcamalar tarafında görülen yavaşlamanın yanı sıra büyümedeki toparlanmayla birlikte dolaylı vergilerin bütçe gelirlerini destekleyebilecek olması olumlu bir gelişmedir. Fakat yine de 2020 yılında bütçe açığının GSYİH'ya oranında belirgin bir düşüş beklenmemektedir.

2019 yılının en önemli gelişmelerinden birisi de faiz indirimleridir. Büyük merkez bankalarının yeniden genişleyici para politikalarına dönmesi, küresel finansal koşulların iyileşmesi ve politika faiz oranının %24 düzeyinde olmasının sağladığı avantajla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Temmuz 2019'dan bu yana 1425 baz puanı indirim yapmıştır. Bu durum piyasalara hareketlilik sağlarken, TCMB'nin önümüzdeki dönemde daha temkinli bir duruş sergilemesi beklenmektedir.

Ekonomik aktivitedeki hareketlenmeye rağmen Türkiye ekonomisi, 2020 yılında küresel ekonomideki belirsizlikler, jeopolitik gelişmeler, sınırlı yatırım iştahı, yüksek işsizlik ve banka kredilerinin geri dönüşlerine ilişkin yaşanan sorunlar başta olmak üzere büyüme üzerinde önemli riskler ile karşı karşıya bulunmaktadır. Ayrıca ABD ile ilişkilerdeki hassas dengelerin yanı sıra Doğu Akdeniz, Suriye ve Libya odaklı gelişmeler jeopolitik risklerin önemini daha da ortaya çıkarmaktadır. Türkiye ekonomisi, ekonomik dengelenme sürecinin ardından kademeli büyüme geçerken, kendi yapısal sorunlarının yanı sıra küresel ekonomideki risk ve belirsizliklerden de etkilenmektedir.

Küresel risk ve belirsizliklerin Türkiye ekonomisine olası etkileri aşağıda kısaca özetlenmeye çalışılmaktadır:

- Ticaret savaşlarının artması veya farklı ülkelere yayılma olasılığı önemli bir risk olmayı sürdürmektedir. Nitekim ABD'nin en önemli ticaret ortaklarından olan AB'den ithal ettiği otomobil ve parçalarına yeni tarife uygulama olasılığı devam etmektedir (UN, 2020: 39). ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşının AB'ye yayılma olasılığı Türkiye'nin büyüme ve ihracat kapasitesi bakımından önemli bir risk oluşturmaktadır. Ayrıca, AB ülkelerindeki yavaşlama eğilimi ve Brexit'in geleceği de Türkiye'yi olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir.
- Türkiye, AB pazarındaki talep gelişmelerine oldukça duyarlıdır (UN, 2020: 40). AB ülkeleri Türkiye ihracatının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Bu ülkelerdeki ekonomik yavaşlama eğilimi, Türkiye'nin

ihracatını azaltıcı etki yapabilecektir. Bununla birlikte, AB'den ayrılan İngiltere'nin, AB ve diğer ülkelerle Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ-The World Trade Organization-WTO) üyesi üçüncü bir ülke serbest ticaret anlaşmaları yapacak olması ve Gümrük Birliği nedeniyle Türkiye'nin İngiltere ile serbest ticaret anlaşması yapabilmek için AB ile ilgili sürecin tamamlanmasını beklemek zorunda olması ihracatı olumsuz etkileyebilecek bir diğer önemli gelişmedir (TEPAV, 2020: 7-8). Nitekim İngiltere, Türkiye'nin dış ticaret fazlası verdiği tek gelişmiş ülkedir ve AB içindeki en büyük ikinci ticaret ortağıdır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'in Özel Ticaret Sistemi dış ticaret verilerine göre 2019 yılında İngiltere'ye yapılan ihracat 10,9 milyar \$ iken, bu ülkeden yapılan ithalat 5,4 milyar \$'dır.

- Bunun dışında AB, 2021 başından itibaren ithalatta karbon vergisi uygulamayı hedeflemektedir. İhracatçılardan alınacak karbon vergisinin, ihracatçıların AB'nin sürdürülebilirlik koşulları sağlama düzeyine göre farklı oranlarda uygulanması öngörülmektedir. Bu durum, ihracatçı firmaların AB sürdürülebilirlik koşullarına uyumlu belgeler almalarını gerektirirken, diğer taraftan özellikle petro-kimya, demir-çelik, ana metal ile çimento-cam-seramik sektörlerinin ihracat performansında düşüşe yol açabilecektir (Gürlesel, 2020).
- Büyük merkez bankalarının genişleyici para politikalarının önümüzdeki dönemde de sürmesi beklenmektedir. Bu politikalar, uluslararası sermayenin gelişmekte olan ekonomilere yönelmesine neden olmaktadır (UN, 2020: 34). Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelere yönelecek sermayeden Türkiye'nin de pay alması öngörülmektedir. Bu süreçte, Türkiye'nin sıcak paradan ziyade uluslararası doğrudan yatırımları çekebilmesi için güven ve istikrar ile birlikte yatırım ortamının daha da iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır.
- Dünya ekonomisi, uzun süreli genişleyici para politikaları, gelişmekte olan birçok ekonomide hızlı kredi büyümesi ve yüksek borç düzeylerinden kaynaklanan önemli finansal risklerle karşı karşıya bulunmaktadır (UN, 2020: 42). Düşük küresel faiz oranları ve bol likidite koşulları, finansal yatırımcıları yüksek getiri arayışına yönelterek, aşırı risk alma davranışına yönlendirebilmektedir. Bu da risklerin düşük fiyatlanarak varlık fiyatlarının artmasına ve varlık balonlarının oluşmasına yol

çababilmektedir. Dolayısıyla varlık fiyatlarında yaşanabilecek ani bir düzeltme olasılığı, tüm gelişmekte olan ekonomileri olduğu gibi Türkiye'yi de olumsuz etkileyecektir.

- Yüksek küresel borçluluk, sadece bir finansal risk değil aynı zamanda büyüme üzerinde baskı kuran önemli bir unsurdur. ABD ve Çin'de şirketler kesiminin borçları belirgin bir kırılma kaynağıdır. Yine Euro Bölgesi'nde bankacılık sektöründe düşük kârlılık, yüksek kamu ve şirketler kesimi borçları da dahil olmak üzere önemli finansal kırılmalar söz konusudur. Belçika, Güney Kıbrıs, Fransa, Yunanistan, İtalya, Portekiz ve İspanya'da kamu borcunun GSYİH'ya oranı %100 ve üzerinde seyretmektedir (UN, 2020: 42). Bu ülkelerde yaşanabilecek olumsuz şoklar, tüm dünya ekonomisi için olduğu gibi Türkiye bakımından da önemli bir risk oluşturmaktadır.
- Ayrıca, dünya ekonomisine yönelik belirsizlikler yatırımcıların güvenli liman arayışlarının sürmesine yol açmaktadır. Bu durum ABD Dolarına ve Dolar cinsi varlıklara yönelik talebi artırmaktadır. Dolayısıyla 2020 yılında Doların güçlü seyrini koruması öngörülmektedir. Ticarete korumacılığın sürmesi ve talebin zayıf kalması beklentileri altında, emtia fiyatlarının önümüzdeki dönemde durağan kalacağı tahmin edilmektedir (Gürlesel, 2019). Bu durum emtia ihracatçısı ülkeleri sınırlandırmayı sürdürürken, Türkiye gibi emtia ithalatçısı ülkeleri olumlu etkilemektedir. Günümüzde, emtia ihracatçısı ülkelerin üçte birinde kişi başına gelir 2014 yılındaki düzeyin altındadır (UN, 2020: 10). Emtia fiyatlarındaki düşüş, Türkiye'nin cari açık ve enflasyonunu sınırlayıcı etki yapmaktadır.
- Koronavirüs salgınının tedarik zincirleri, e-ticaret, ulaşım ve turizm kanallarıyla tüm küresel ekonomiyi etkileyebileceği düşünülmektedir. Salgının etkileri konusunda pek çok tahmin yapılmaktadır. En son açıklanan OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development-Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) raporunda koronavirüs salgınının küresel ekonomi için önemli bir risk olduğu belirtilerek, 2020 yılında Çin'in büyümesi bir önceki tahmine göre 0,8 puanlık düşüşle %4,9'a çekilmiştir. Küresel büyüme oranı tahmini ise 0,5 puan düşürülerek %2,4 olarak açıklanmıştır (OECD, 2020: 1-2). McKinsey tarafından yapılan tahminler ise salgının 2020 için küresel

GSYİH büyümesinde 0,3-0,7 puanlık bir düşüşe yol açacağı yönündedir (McKinsey&Company, 2020: 3). Ayrıca yapılan bazı tahminler, Çin ekonomisindeki %1'lik yavaşlamanın Türkiye ekonomisini %0,05 oranında olumlu etkileyeceği tahmin edilmektedir (Foroohar, 2020).

Görüldüğü üzere önümüzdeki dönemde Türkiye ekonomisinin ticaret savaşları, AB ülkelerindeki gelişmeler, petrol ve diğer emtia fiyatları, bölgesel jeopolitik riskler ve koronavirüs salgınının etkileri gibi pek çok küresel gelişmeden olumlu veya olumsuz etkilenmesi öngörülmektedir. Sonuç olarak küresel gelişmelerin Türkiye ekonomisini büyüme ve ticaret bakımından sınırlaması beklenirken, enflasyon ve faizlerdeki düşüş, kur istikrarı ve sermaye hareketleri bakımından desteklemesi öngörülmektedir.

4. KÜRESEL RİSKLER VE BELİRSİZLİKLERE İLİŞKİN POLİTİKA ÖNERİLERİ

Uzun süreli ticaret anlaşmazlıkları ve geniş kapsamlı politika belirsizlikleri nedeniyle küresel ekonomide 2019 yılında önemli ve geniş tabanlı bir bozulma gerçekleşmiştir. Her ne kadar son dönemde küresel ticaret gerginlikleri bazı alanlarda yavaşlasa da, bu anlaşmazlıkların nedeni olan önemli sorunların derinlemesine ele alınmaması sonucunda yeniden ortaya çıkma olasılığı yüksektir (UN, 2020: viii). Pek çok ülkede yoksulluk oranları artarken, iklim riskleri her zamankinden daha önemli hale gelmiş, ülkeler içinde ve arasında eşitsizlikler daha fazla ön plana çıkmıştır (UN, 2020: iv). Bu koşullar altında daha proaktif, kapsamlı ve işbirliğine dayalı politikalar oluşturulması gerekmektedir.

Söz konusu politikalar oluşturulurken, kısa vadeli hedeflerden ziyade uzun vadeli hedeflere odaklanılmalı, GSYİH büyümesinden ziyade toplumun her kesiminde refah artırmaya yönelik politikalara ağırlık verilmelidir. Para, maliye ve yapısal (istihdam, gelir, sanayi politikaları vb.) politikalar arasında denge ve bütünlük sağlanmalıdır. Politikaların oluşturulması ve uygulanmasında verimlilik kriterine yani kaynakların daha etkin kullanılmasına ve koordinasyonun sağlanmasına daha fazla önem verilmelidir. Daha güçlü yönetim ve hesap verebilirlik mekanizmalarıyla politika uygulamasında kalite ve verimlilik artırılmalıdır. Politik önlemlerin çevresel ve dağılımsal (gelir, sağlık, eğitim ve fırsat eşitsizlikleri, politik kutuplaşma vb.) etkilerine dikkat edilmelidir. Sınır ötesi sorunların çözümünde büyük öneme sahip olan küresel işbirliği ve koordinasyon güçlendirilmelidir (UN, 2020: 47-48).

Küresel riskler ve belirsizliklere ilişkin politika önerileri, para politikaları, maliye politikaları, yapısal politikalar ve küresel işbirliği başlıkları altında incelenmektedir:

Para Politikaları

Küresel mali krizin ardından uygulanan genişleyici para politikaları, daha derin ve daha uzun bir durgunluğun önlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde, pek çok ülkede politika faizleri tarihsel olarak en düşük düzeylere yakın olduğu için merkez bankalarının hareket alanı önemli ölçüde daralmıştır. Ayrıca aşırı yüklenmiş para politikaları, ekonomik büyümeyi canlandırmada daha az etkilidir ve finansal istikrar risklerini artırma ve verimlilik artışını azaltma gibi önemli riskleri bünyesinde barındırmaktadır (UN, 2020: 48-49).

Küresel ekonomik büyüme yavaşladıkça, politika yapıcılar ekonomilerini şoklara karşı daha dayanıklı hale getirmeye çalışmalıdır. Özellikle borçta hızlı artış yaşayan, borç çevirme risklerine, kur dalgalanmalarına veya faiz oranlarındaki artışlara daha fazla maruz kalan ekonomilerde, para politikaları güçlendirilmelidir. Finansal istikrarı korumak için düzenleyici ve denetleyici altyapının oluşturulması, makro ihtiyati önlemler, sermaye akışı yönetimi önlemleri ve şirketlerin bilanço yapılarının güçlendirilmesi gibi politikalar daha etkin şekilde kullanılmalıdır (The World Bank, 2019: 314, 325-328).

Maliye Politikaları

2020'li yılların başında küresel ekonomik yavaşlama eğiliminin yanı sıra yüksek küresel borçluluk da önemli bir sorun oluşturmaktadır. Tarihsel olarak en düşük düzeylerde olan faiz oranları, borcun maliyetlerini düşürerek küresel borçluluğu yönetilebilir kılmaktadır. Fakat ülkelerin borç miktarı ve kalitesinin daha güvenilir bölgelere çekilmesi gereği açıktır. Bu bağlamda, sağlam ve şeffaf bir yönetim sistemi kurulmalı, kamu ve özel sektörde sürdürülebilir borç birikimini destekleyen güçlü makroekonomik politika çerçeveleri ve finansal düzenleme ve denetim mekanizmaları geliştirilmeli, güçlü kurumsal yönetimi sağlayan iş ortamları ve kurumlar oluşturulmalı, özel sektör yatırımları teşvik edilmeli ve vergi tabanı genişletmeye çalışılmalıdır (Kose vd, 2020: xviii, 161).

Bununla birlikte, düşük borçlanma maliyetleri, maliye politikası üzerindeki bazı kısıtlamaları gevşetmiş ve gerektiğinde mali alanı olan ülkelerde kamu yatırımlarının artmasına veya diğer desteklere imkân sağlamıştır (The World Bank, 2020: 32). Dolayısıyla kısa vadede talebin desteklenmesi ve orta vadede

kapsayıcı büyüme potansiyelinin artırılması için maliye politikaları daha yoğun kullanılmalıdır. Mali alanı olan ülkelerde harcamalar, fiziksel ve dijital altyapı, eğitim ve sağlık, araştırma ve geliştirme, düşük karbonlu ekonomiye geçiş gibi sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen alanlara yönlendirilmeli, uzun vadeli büyüme potansiyeli artırılmaya çalışılmalıdır. Sınırlı mali alanı olan ülkeler ise mevcut kısa vadeli borçları düşük maliyetli uzun vadeli borçlarla finanse etmeye çalışmalıdır (UN, 2020: 54-55).

Yapısal Politikalar

Küresel ekonomik yavaşlamayı dengelemek için yapısal politikalar (istihdam, gelir, sanayi politikaları vb.) da daha aktif şekilde kullanılmalıdır. Politikaların oluşturulması ve uygulanması sürecinde ekonomik büyümenin teşvik edilmesinin yanı sıra sosyal içerme, cinsiyet eşitliği, sağlık ve refah ve çevresel açıdan sürdürülebilir üretimi ve tüketimi geliştirmeye yönelik politikalara öncelik verilmelidir (UN, 2020: 18, 58).

Yapısal politikalar aracılığıyla uzun vadeli büyüme potansiyeli artırılmaya çalışılmalıdır. Nitekim yönetim, finans, ticaret, işgücü ve ürün piyasaları gibi alanlarda gerçekleştirilecek yapısal reformlar orta vadede önemli kazanımlar sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, yapısal reformların gelişmiş ekonomilerin yaşam standartlarına yakınsama hızını ikiye katlayarak yıllık GSYİH büyümesini bir süre için yaklaşık yüzde 1 puan artıracığı tahmin edilmektedir (IMF, 2019a: 93).

Yapısal reform öncelikleri arasında rekabetin güçlendirilmesi, eğitim ve becerilerin geliştirilmesi, işgücü piyasasının kapsayıcılığının artırılması ve sürdürülebilir büyümenin desteklenmesine yönelik öneriler dikkat çekmektedir (OECD, 2019: 49).

Bu bağlamda, ekonomik büyüme ve dayanıklılığı desteklemek için iş yapma, ticaret ve yatırım ortamı iyileştirilmeli, verimlilik artırılmalı, rekabet güçlendirilmeli, yenilikçilik özendirilmeli, yeni teknolojilere uyum kolaylaştırılmalı, ekonomik çeşitlilik sağlanmalı, beşeri sermaye ve altyapı yatırımları güçlendirilmeli, sağlık ve eğitim sistemi geliştirilmeli, işgücüne katılım desteklenmeli, yönetim uygulamaları geliştirilmelidir (The World Bank, 2019: 329-351).

Küresel İşbirliği

Uluslararası ticaret, teknoloji, vergileme, finansal düzenleyici reformlar, küresel finansal güvenlik ağı, iklim değişikliği, göç, rüşvet, yönetim vb. alanlarda ulusal politikaların daha etkili uluslararası işbirliği ile tamamlanması gerekmektedir (IMF, 2019a: 23-24).

Bu bağlamda, öncelikle ticaret engelleri kaldırılmalı, jeopolitik gerginlikler önlenmeli ve politika belirsizlikleri azaltılmalıdır (Gopinath, 2019). Küresel iklim değişikliklerine bağlı doğal afetlerin sonuçlarını sınırlamak için stratejiler geliştirilmelidir. Büyüyen dijital ekonomiye uyum sağlamak ve vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığını engellemek için yeni bir uluslararası vergilendirme rejimi oluşturulmalı, tüm ülkelerin vergi gelirlerinden adil bir pay alması sağlanmalıdır. Sürdürülebilir bir iyileşmeyi desteklemek için daha güçlü çok taraflı işbirliği ve ulusal düzeyde politikalara ihtiyaç bulunmaktadır (Gopinath, 2020).

Görüldüğü üzere küresel ekonomik gelişmeler ve beklentiler, Türkiye ekonomisi bakımından risk ve fırsatları bir arada sunmaktadır. Bu bağlamda, güven ve istikrarın kalıcı hale getirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için, para politikası ve maliye politikası dengeli ve birbirleriyle uyumlu şekilde uygulanmalı, orta vadeli mali gücü artırmaya yönelik adımlar atılmalı, toplam faktör verimliliğine dayalı sürdürülebilir büyümeyi desteklemek için yapısal reformlara odaklanılmalıdır (IMF, 2019a: 27). Türkiye'de yapısal reformların doğru şekilde önceliklendirilerek gerçekleştirilmesi durumunda, orta vadeli büyümenin 1-2 puan kadar yükseleceği tahmin edilmektedir (TÜSİAD, 2020: 25).

SONUÇ

Çağımızın en önemli gerçeklerinden biri olan küreselleşme, 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında önemli bir değişim sürecinden geçmektedir. Bu süreçte, sınır ötesi ticarete mal yoğunluğu azalırken, hizmet ticareti daha hızlı büyümektedir. İşgücü maliyetleri önemini kaybederken, Ar-Ge ve yenilikçilik önem kazanmakta, bölgesel ticaret ise yoğunlaşmaktadır. Bütün bu gelişmeler, küreselleşmenin temel unsurlarını etkileyerek farklı bir yapıya dönüştürmektedir.

Günümüzde, küreselleşmeden küresel yavaşlamaya geçiş söz konusudur. 1990-2007 yılları arasında küresel ticaret GSYİH'nın iki katından hızlı büyürken, 2010 yılından bu yana GSYİH büyümesi ticareti geride bırakmıştır. 2019 yılında ise küresel ekonomide %2,9 ile kriz sonrası dönemin en düşük büyüme oranı

elde edilirken, küresel ticaretteki artış %1'in altında kalmıştır. Ayrıca, küresel yavaşlama tüm ekonomilere yayılmış durumdadır. Özellikle Çin ve Hindistan gibi büyük Asya ekonomilerindeki yavaşlama, küresel ekonomiye etkileri bakımından oldukça önemlidir.

2020 yılına toparlanma umutlarıyla başlayan dünya ekonomisi, günümüzde koronavirüs salgını başta olmak pek çok risk ve belirsizlik ile karşı karşıya bulunmaktadır. ABD-Çin arasındaki anlaşmanın "sınırlı" doğası ve önümüzdeki dönemde oldukça zorlu başlıklarla devam edecek olması önemli bir risk olmayı sürdürmektedir. ABD-Çin arasındaki ticaret savaşının AB'ye yayılma olasılığı ve Brexit sürecinde taraflar arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklar da bir diğer önemli risk başlığıdır. Yine artan küresel eşitsizlikler, dijitalleşmenin istihdama etkileri, iklim değişiklikleri, yaşlanan nüfus, düşük verimlilik artışları, siber güvenlik riskleri, jeopolitik ve politika belirsizlikleri gibi pek çok risk de devam etmektedir. Bu risk ve belirsizlikler altında 2020 yılı büyümesinin 2019 yılı düzeyinin altında kalarak 2009 yılından sonraki en düşük düzeyde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Bu küresel koşullar altında Türkiye ekonomisi, 2018 yılında yaşadığı finansal dalgalanmanın ardından dengelenme sürecinden geçmektedir. 2019'da yıl başındaki negatif büyüme beklentilerine rağmen yıl %0,9'luk pozitif büyüme ile kapanmıştır. Cari açık ve enflasyon görünümünde önemli kazanımlar elde edilirken, yatırımlar, işsizlik oranları ve bütçe göstergelerinde nispi bir bozulma söz konusudur. 2020 yılında mevcut sorunların yanı sıra küresel ekonomik belirsizlikler ve jeopolitik gerginlikler de büyüme üzerindeki önemli riskler olarak görülmektedir.

Mevcut koşullar altında Türkiye ekonomisi küresel gelişmelerden farklı şekillerde etkilenmektedir. Nitekim en büyük ihracat pazarı olan AB ülkelerindeki yavaşlama eğilimi, ABD-Çin arasındaki ticaret savaşının AB'ye yayılma olasılığı, Brexit sürecinde İngiltere'nin AB ile serbest ticaret anlaşması yapması, Gümrük Birliği nedeniyle Türkiye'nin İngiltere ile serbest ticaret anlaşması yapabilmek için AB ile sürecin tamamlanmasını beklemek zorunda olması, AB'nin 2021 ile karbon vergisi uygulama olasılığı gibi pek çok gelişme özellikle ihracatı olumsuz etkileyerek büyüme potansiyelini sınırlayabilecektir.

Genişleyici para politikaları, gelişmekte olan ülkelere sermaye akışını desteklerken, Türkiye'nin de bu akımlardan yararlanması öngörülmektedir. Fakat

bol likidite koşulları, risk iştahını artırarak varlık balonlarının oluşmasına yol açmaktadır. Yine yüksek borçluluk, bazı ülkelerde önemli finansal kırılganlıklar oluşturmaktadır. Dolayısıyla varlık fiyatlarında veya finansal kırılganlığı yüksek ülkelerde oluşabilecek ani bir şok, tüm gelişmekte olan ekonomileri olduğu gibi Türkiye'yi de olumsuz etkileyecektir. Ayrıca, 2020 yılında doların güçlü, emtia fiyatlarının düşük düzeyde seyretmesi öngörülmektedir. Bu durum emtia ihracatçısı ülkeleri sınırlarken, Türkiye gibi emtia ithalatçısı ülkeleri özellikle cari açık ve enflasyon bakımından olumlu etkilemeyi sürdürecektir.

Koronavirüs salgınının tedarik zincirleri, e-ticaret, ulaşım ve turizm kanallarıyla tüm küresel ekonomiye önemli etkileri olacağı düşünülmektedir. Çin'in büyümesini 0,8 puanlık düşüşle %4,9'a çekmesi beklenen salgının küresel büyümeye maliyetinin ise 0,3-0,7 puan arasında olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, Çin ekonomisindeki %1'lik yavaşlamanın Türkiye ekonomisini %0,05 oranında olumlu etkilemesi beklenmektedir.

Görüldüğü üzere Türkiye ekonomisi, başta ticaret savaşları, AB ülkelerindeki gelişmeler, petrol ve diğer emtia fiyatları, bölgesel jeopolitik riskler ve koronavirüs salgınının etkileri olmak üzere pek çok küresel gelişmeden olumlu veya olumsuz etkilenmektedir. Önümüzdeki dönemde küresel gelişmelerin Türkiye ekonomisini büyüme ve ticaret bakımından sınırlayıcı şekilde, enflasyon ve faizlerdeki düşüş, kur istikrarı ve sermaye hareketleri bakımından ise destekleyici şekilde etkilemesi öngörülmektedir.

Yeni bir on yıla başlarken, mevcut zorlu küresel ortamın yanı sıra geleceğe ilişkin riskler ve belirsizlikler, yeni politika önerileri geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Küresel kriz sonrası yoğun şekilde uygulanan ve daha derin bir durgunluk yaşanmasını önleyen para politikalarının yanı sıra finansal istikrarı korumak için düzenleyici ve denetleyici altyapının oluşturulması, makro ihtiyati önlemler, sermaye akışı yönetimi önlemleri ve şirketlerin bilanço yapılarının güçlendirilmesi gibi politikalar daha etkin şekilde kullanılmalıdır.

Bununla birlikte, makro ekonomik politikaların dengelenmesi ve bütünleştirilmesi gerekmektedir. Maliye politikaları daha yoğun şekilde kullanılırken, istihdam, gelir, sanayi politikaları gibi yapısal politikalara daha fazla ağırlık verilmelidir. Ekonomik büyüme teşvik edilirken, kapsayıcılık, eşitlik, sürdürülebilirlik gibi unsurlara daha fazla dikkat edilmelidir.

Ayrıca, sınır ötesi sorunların çözümünde küresel koordinasyon ve işbirliği büyük öneme sahiptir. Uluslararası ticaret, finans, iklim değişikliği vb. alanlarda uluslararası işbirliği geliştirilmelidir. Bu kapsamda ticaret engelleri gevşetilmeli, jeopolitik gerginlikler ve politika belirsizlikleri azaltılmalı, iklim değişikliğine bağlı doğal afetlerin etkilerini azaltmak için stratejiler geliştirilmeli, yeni bir uluslararası vergilendirme rejimi geliştirilmeli, tüm ülkelerin vergi gelirlerinden adil bir pay alması sağlanmalıdır.

Küresel ekonomik gelişmeler ve beklentiler, Türkiye ekonomisi bakımından risk ve fırsatları bir arada sunmaktadır. Bu bağlamda, güven ve istikrarın kalıcı hale getirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, para ve maliye politikaları dengeli ve birbiriyle uyumlu şekilde kullanılmalı, orta vadede mali gücü artırmaya yönelik adımlar atılmalı, toplam faktör verimliliğine dayalı sürdürülebilir büyümeyi desteklemek için yapısal reformlara odaklanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bakas, Adjiedj (2013), "The State of Tomorrow", https://www.bakas.nl/webshop/index.php?route=product/product&path=17&product_id=58 (Erişim: 02.12.2019).
- Caldara, Dario, Matteo Iacoviello, Patrick Molligo, Andrea Prestipino, Andrea Raffo, (2019), "The Economic Effects of Trade Policy Uncertainty", International Finance Discussion Papers, Board of Governors of the Federal Reserve System, Number 1256, September, <https://www.federalreserve.gov/econres/ifdp/files/ifdp1256.pdf> (Erişim: 20.02.2020).
- Constantinescu, Cristina, Aaditya Mattoo, Michele Ruta (2015), "The Global Trade Slowdown: Cyclical or Structural?", IMF Working Paper, WP/15/6, January, s. 1-44, <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/The-Global-Trade-Slowdown-Cyclical-or-Structural-42609> (Erişim: 04.12.2019).
- FED (The Federal Reserve System-The Central Bank of the United States) (2020a), The Federal Reserve Press Release, FOMC (The Federal Open Market Committee) Statement Meeting, March 3, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/files/monetary20200303a1.pdf> (Erişim: 12.03.2020).
- FED (The Federal Reserve System-The Central Bank of the United States) (2020b), The Federal Reserve Press Release, FOMC (The Federal Open Market Committee) Statement Meeting, March 15, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/files/monetary20200315a1.pdf> (Erişim: 16.03.2020).
- Foroohar, Rana (2020), "Coronavirus will hit global growth", Financial Times, February 2, <https://www.ft.com/content/8be84270-4430-11ea-a43a-c4b328d9061c> (Erişim: 12.03.2020).
- Georgieva, Kristalina (2019), "Transcript of International Monetary Fund Managing Director Kristalina Georgieva's Opening Press Conference, 2019 Annual Meetings", October 17, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/10/17/tr101719-transcript-managing-director-kristalina-georgieva-press-conference-2019-annual-meetings> (Erişim: 07.01.2020).
- Georgieva, Kristalina (2020a), "Finding Solid Footing for the Global Economy", February 19, <https://blogs.imf.org/2020/02/19/finding-solid-footing-for-the-global-economy/> (Erişim: 12.03.2020).

- Georgieva, Kristalina (2020b), "IMF Makes Available \$50 Billion to Help Address Coronavirus", March 4, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/04/sp030420-imf-makes-available-50-billion-to-help-address-coronavirus> (Erişim: 12.03.2020).
- Gopinath, Gita (2019), "The World Economy: Synchronized Slowdown, Precarious Outlook", October 15, <https://blogs.imf.org/2019/10/15/the-world-economy-synchronized-slowdown-precious-outlook/> (Erişim: 07.01.2020).
- Gopinath, Gita (2020), "Tentative Stabilization, Sluggish Recovery?", January 20, <https://blogs.imf.org/2020/01/20/tentative-stabilization-sluggish-recovery/> (Erişim: 22.01.2020).
- Gun, Durukal, Christian Keller, Sree Kochugovindan, Tomasz Wieladek (2017), "The end of globalisation as we know it?", <https://www.investmentbank.barclays.com/our-insights/the-end-of-globalisation-as-we-know-it.html> (Erişim: 04.12.2019).
- Guttal, Shalmali (2007), "Globalisation", *Journal Development in Practice*, Volume 17, Issue 4-5, pp. 523-531, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09614520701469492?scroll=top&needAccess=true> (Erişim: 02.12.2019).
- Gürlesel, Can Fuat (2019), "Dünya ekonomisinde 2020 beklentileri", *İstanbul Ticaret Gazetesi*, 6 Aralık, https://www.itohaber.com/koseyazisi/211017/dunya_ekonomisinde_2020_beklentileri.html (Erişim: 18.12.2019).
- Gürlesel, Can Fuat (2020), "AB karbon vergisi ticareti kökten değiştirecek", *İstanbul Ticaret Gazetesi*, 17 Ocak, https://www.itohaber.com/koseyazisi/211223/ab_karbon_vergisi_ticareti_kokten_degistirecek.html (Erişim: 10.02.2020).
- Handley, Kyle, Nuno Limão (2017), "Policy Uncertainty, Trade, and Welfare: Theory and Evidence for China and the United States", *American Economic Review*, September, Vol. 107, No. 9, pp. 2731-2783. <https://www.aeaweb.org/articles/pdf/doi/10.1257/aer.20141419> (Erişim: 06.12.2019).
- IIF (The Institute of International Finance) (2020), "January 2020 Global Debt Monitor: Sustainability Matters", January 13, <https://www.iif.com/Research/Capital-Flows-and-Debt/Global-Debt-Monitor> (Erişim: 20.02.2020).

- IMF (The International Monetary Fund) (2002), "Globalization: The Story Behind the Numbers", Finance & Development, March, Vol. 39, No. 1, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/03/picture.htm> (Erişim: 04.12.2019).
- IMF (The International Monetary Fund) (2008), "Globalization: A Brief Overview", IMF Issues Brief, Issue 02/08, May, pp. 1-8, <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2008/pdf/053008.pdf> (Erişim: 06.01.2020).
- IMF (The International Monetary Fund) (2019a), "Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers", World Economic Outlook, October, <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2019/October/English/text.ashx?la=en> (Erişim: 17.12.2019).
- IMF (The International Monetary Fund) (2019b), World Economic Outlook Database, October, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2019/02/weodata/index.aspx> (Erişim: 17.12.2019).
- IMF (The International Monetary Fund) (2020), "Tentative Stabilization, Sluggish Recovery?", World Economic Outlook Update, January, <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2020/January/English/text.ashx?la=en> (Erişim: 22.01.2020).
- Kose, M. Ayhan, Peter Nagle, Franziska Ohnsorge, Naotaka Sugawara (2020), Global Waves of Debt: Causes and Consequences, Advance Edition, The World Bank, Washington DC, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32809/9781464815454.pdf> (Erişim: 09.01.2020).
- Kupelian, Barret (2020), "Predictions for 2020: "Slowbalisation" is the new globalisation", PWC, Global Economy Watch, January, <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/global-economy-watch/assets/pdfs/predictions-2020.pdf> (Erişim: 09.01.2020).
- Lund, Susan, James Manyika, Jonathan Woetzel, Jacques Bughin, Mekala Krishnan, Jeongmin Seong, Mac Muir (2019), Globalization in Transition: The Future of Trade and Value Chains, January, McKinsey Global Institute, <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Featured%20Insights/Innovation/Globalization%20in%20transition%20The%20future%20of%20trade%20and%20value%20chains/MGI-Globalization%20in%20transition-The-future-of-trade-and-value-chains-Full-report.ashx> (Erişim: 04.12.2019).

- McKinsey&Company (2020), "Coronavirus COVID-19: Facts and Insights", February 28, https://www.mckinsey.com/~/_/media/McKinsey/Business%20Functions/Risk/Our%20Insights/COVID%2019%20Implications%20for%20business/COVID-19-Facts-and-Insights-February-28-2020-McKinsey-vFashx (Erişim: 05.03.2020).
- O'Brien, Fergal (2020), "\$170 Billion and Counting: The Cost of Brexit for the U.K.", 10 Ocak, Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-10/-170-billion-and-counting-the-cost-of-brexit-for-the-u-k> (Erişim: 25.02.2020).
- OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) (2019), OECD Economic Outlook, Volume 2019 Issue 2, No. 106, OECD Publishing, November, Paris, https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-outlook-volume-2019-issue-2_9b89401b-en#page1 (Erişim: 07.01.2020).
- OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) (2020), "Coronavirus: The World Economy at Risk", OECD Interim Economic Assessment, 2 March, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/7969896b-en.f?expires=1583397562&id=id&accname=guest&checksum=00BA09329AA938A68268BE7C0FB6EF00> (Erişim: 05.03.2020).
- TCHMB (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı) (2019), "Yeni Ekonomi Programı 2020-2022" Eylül, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/10/YesEyl%C3%BCI-1.pdf> (Erişim: 05.03.2020).
- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı) (2020), "Brexit sonrasında Türkiye'nin İngiltere ile ticareti gümrük vergilerindeki değişikliklerden nasıl etkilenebilir?: Özel Sektör için Ürün Bazlı Brexit Rehberi", Şubat, Raporu Hazırlayanlar: Ayşegül Taşöz Düşündere, M. Sait Akman, Hakan Özkavukçu, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1581330901-0.TEPAV_Brexit_Raporu.pdf (Erişim: 05.03.2020).
- The Economist (2019), "Slowbalisation: the future of global commerce", January 26th-February 1st.
- The University of Oxford, Our World in Data, <https://ourworldindata.org/grapher/globalization-over-5-centuries> (Erişim: 20.02.2020).

- The World Bank (2019), *A Decade After the Global Recession: Lessons and Challenges for Emerging and Developing Economies*, Editors: M. Ayhan Kose and Franziska Ohnsorge, Worldbank Publications, Washington DC, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32641/167273.pdf> (Erişim: 12.12.2019).
- The World Bank (2020), *Global Economic Prospects: Slow Growth, Policy Challenges*, January, Washington DC, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33044/9781464814693.pdf> (Erişim: 09.01.2020).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), *Dış Ticaret İstatistikleri*, <https://www.tuik.gov.tr> (Erişim: 05.03.2020).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), *Millî Gelir İstatistikleri*, <https://www.tuik.gov.tr> (Erişim: 05.03.2020).
- TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği) (2020), “2020 Yılına Girerken Türkiye ve Dünya Ekonomisi”, *Ekonomik Araştırmalar Bölümü*, Şubat, Yayın No: TÜSİAD-T/2020-02/612, <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/10526-2020-yilina-girerken-turkiye-ve-dunya-ekonomisi> (Erişim: 10.02.2020).
- Tyson, Laura, Susan Lund (2017), “Adapting to the new globalization”, February 8, <https://www.mckinsey.com/mgi/overview/in-the-news/adapting-to-the-new-globalization> (Erişim: 06.12.2019).
- UN (The United Nations) (2020), *World Economic Situation and Prospects 2020*, The United Nations, New York, https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/WESP2020_FullReport.pdf (Erişim: 12.02.2020).
- WEF (The World Economic Forum) (2020), *The Global Risks Report 2020*, The World Economic Forum, Insight Report, 15th Edition, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf (Erişim: 20.02.2020).
- Wolf, Martin (2014), “Shaping Globalization”, *Finance & Development*, September, Vol. 51, No. 3, pp. 22-25, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2014/09/pdf/wolf.pdf> (Erişim: 10.01.2020).